

REFLEKTIV KO‘NIKMALARNI SHAKLLANTIRISHDA METOD VA PEDOGOGIK TEXNOLOGIYALARNING ROLI

Bobonazarova Durдона Shuhratovna,

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika mutaxassisligi magistratura yo‘nalishi 1-kurs talabasi

Telefon raqami: +998 91 573 97 03

E-mail: urdonabobonazarova46@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada reflektiv ko‘nikmalarning mazmuni, ularni shakllantirishning pedagogik ahamiyati hamda zamonaviy metod va texnologiyalar tahlil qilinadi. Shuningdek, ta‘lim jarayonida refleksiya orqali o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, o‘z-o‘zini baholash va rivojlantirish ko‘nikmalarini oshirish masalalari yoritilgan.

***Kalit so‘zlar:** refleksiya, reflektiv ko‘nikma, metakognitsiya, interfaol metodlar, o‘z-o‘zini baholash, pedagogik texnologiya.*

METHODS AND TECHNOLOGIES FOR THE FORMATION OF REFLECTIVE SKILLS

Bobonazarova Durдона Shuhratovna,

Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy

1st year student of the master's degree in pedagogy

E-mail: urdonabobonazarova46@gmail.com

ABSTRACT

This article analyzes the content of reflective skills, the pedagogical significance of their formation, and modern methods and technologies. It also discusses the issues of improving students' independent thinking, self-assessment and development skills through reflection in the educational process.

***Keywords:** reflection, reflective skills, metacognition, interactive methods, self-assessment, pedagogical technology.*

МЕТОДЫ И ТЕХНОЛОГИИ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ РЕФЛЕКСИИ

Бобоназарова Дурдона Шухратовна,

Институт предпринимательства и педагогики им. Денова

Студентка 1-го курса магистратуры по педагогике

Электронная почта: urdonabobonazarova46@gmail.com

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируется содержание навыков рефлексии, педагогическое значение их формирования, а также современные методы и технологии. Рассматриваются также вопросы повышения самостоятельности мышления, самооценки и развития навыков учащихся посредством рефлексии в образовательном процессе.

***Ключевые слова:** рефлексия, навыки рефлексии, метапознание, интерактивные методы, самооценка, педагогические технологии.*

KIRISH

Hozirgi globallashuv va axborotlashuv davrida ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan talablar tubdan o'zgarib bormoqda. Endilikda o'quvchilarga faqat tayyor bilimlarni yetkazish yetarli emas, balki ularni mustaqil fikrlashga, o'z faoliyatini tahlil qilishga va o'z-o'zini rivojlantirishga o'rgatish muhim vazifa sifatida qaralmoqda. Shu nuqtai nazardan reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish zamonaviy pedagogikaning eng dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Refleksiya tushunchasi dastlab falsafada paydo bo'lib, insonning o'z ong faoliyatini anglash jarayonini ifodalagan bo'lsa, keyinchalik pedagogika va psixologiya fanlarida keng qo'llanila boshladi. Ta'lim jarayonida refleksiya o'quvchining o'z bilimlari, ko'nikmalari va faoliyat natijalarini tahlil qilish, baholash va takomillashtirishga qaratilgan ongli faoliyat sifatida namoyon bo'ladi. Bu jarayon o'quvchining shaxsiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Zamonaviy kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan ta'limda reflektiv ko'nikmalar alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki refleksiya orqali o'quvchi o'z o'rganish jarayonining faol subyektiga aylanadi, ya'ni u nafaqat bilim oladi, balki o'z bilimini qanday egallayotganini ham anglaydi. Bu esa metakognitiv ko'nikmalarning shakllanishiga olib keladi. Metakognitsiya — bu shaxsning o'z fikrlash jarayonlarini boshqarish va nazorat qilish qobiliyatidir.

Shuningdek, reflektiv ko'nikmalar o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Tanqidiy fikrlash esa o'z navbatida, axborotni tahlil qilish, solishtirish, xulosa chiqarish va qaror qabul qilish kabi muhim kompetensiyalarni shakllantiradi. Bu ko'nikmalar esa o'quvchilarning kelajakdagi kasbiy faoliyatida muvaffaqiyat qozonishlari uchun zarur asos bo'lib xizmat qiladi.

Bugungi kunda ta'lim jarayonida reflektiv faoliyatni tashkil etish uchun turli metod va texnologiyalar ishlab chiqilgan. Interfaol metodlar, raqamli platformalar, portfoliolar va baholashning zamonaviy shakllari refleksiyani rivojlantirishda samarali vosita sifatida qo'llanilmoqda. Ayniqsa, o'quvchilarni faol ishtirok etishga undovchi metodlar reflektiv jarayonni chuqurlashtirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, reflektiv ko‘nikmalarni shakllantirish jarayoni tizimli yondashuvni talab qiladi. O‘qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki o‘quvchilarning o‘z faoliyatini tahlil qilishiga yo‘naltiruvchi fasilitator rolini ham bajarishi lozim. Bu esa pedagogdan yuqori darajadagi kasbiy kompetensiya va innovatsion yondashuvni talab etadi.

Asosiy qism: Reflektiv ko‘nikmalar — bu insonning o‘z xatti-harakatlari, fikrlari, tuyg‘ulari va faoliyat natijalarini ongli ravishda tahlil qilish, baholash va takomillashtirish qobiliyatidir. Bu shunchaki o‘tmishni eslash emas, balki "nima uchun bunday bo‘ldi?", "qanday qilib yaxshiroq qilish mumkin edi?" degan savollarga javob izlash jarayoni hisoblanadi.¹

Refleksiya jarayoni tarkibiy qismlari

O‘z-o‘zini anglash (Self-awareness)	O‘zining kuchli va kuchsiz tomonlarini, his-tuyg‘ularini va harakat motivlarini tushunish.
Faoliyatni tahlil qilish	Amalga oshirilgan ish, qabul qilingan qarorlar va ularning oqibatlarini chuqur tahlil qilish.
Xatolarni tan olish va xulosa chiqarish	Yo‘l qo‘yilgan xatolardan saboq chiqarib, ularni kelajakda takrorlamaslik choralari
O‘z-o‘zini baholash	Natijalarni qo‘yilgan maqsadlar bilan solishtirish
Kelajakni rejalashtirish (Proaktivlik)	Tahlil asosida kelgusi harakatlarni yaxshilash va rivojlantirish.

Bu ko‘nikmalar o‘quvchilarda metakognitiv qobiliyatlarni rivojlantiradi, ya‘ni “o‘rganishni o‘rganish” kompetensiyasini shakllantiradi.

Reflektivlik shaxsiy va kasbiy rivojlanishning asosi hisoblanadi:

✚ **Kasbiy rivojlanish:** Ayniqsa pedagoglar va mutaxassislar uchun o‘z faoliyatini tahlil qilish, pedagogik texnologiyalarni samarali qo‘llash va kasbiy kompetensiyani oshirishga yordam beradi.

✚ **Xatolarni kamaytirish:** O‘z harakatlariga tanqidiy yondashish orqali xato va kamchiliklar o‘z vaqtida aniqlanadi va bartaraf etiladi.

✚ **Ijodkorlik va tashabbuskorlik:** Refleksiya insonni yangi g‘oyalar izlashga va ijodiy yondashishga undaydi.

✚ **Hissiy intellekt:** O‘z his-tuyg‘ularini tushunish va boshqarishni yaxshilaydi, bu esa nizoli vaziyatlarni yechishda muhimdir.

✚ **Moslashuvchanlik:** O‘zgaruvchan vaziyatlarga tez moslashish va samarali qarorlar qabul qilish ko‘nikmasini shakllantiradi.

Reflektiv ko‘nikmalarni shakllantirish metodlari

¹Akbarova G.S. Refleksiv kompetensiya tushunchasining pedagogik vapsixologik asoslari. Pedagogics International Research Journal. 2025. Retrieved from <https://openresearch-hub.com/index.php/ped/article/view/771>

➤ Savol-javob metodi - O‘qituvchi dars davomida reflektiv savollar beradi: Men bugun nimani o‘rgandim?, Qaysi qiyinchiliklarga duch keldim?, Qanday qilib yaxshiroq o‘rganishim mumkin?

➤ “Insert” metodi - Matn bilan ishlashda o‘quvchilar quyidagi belgilarni qo‘llaydi:

1. ✓ — bilaman
2. — yangi ma’lumot
3. — tushunmadim
4. ? — savol tug‘ildi

➤ “Besh barmoq” metodi - O‘quvchilar dars yakunida o‘z fikrlarini 5 jihat bo‘yicha ifodalaydi: eng muhim bilim, qiziqarli jihat, qiyin nuqta, yangi g‘oya, umumiy baho.

➤ “Kundalik yozish” metodi - O‘quvchilar o‘z fikrlarini yozma ravishda ifodalaydi. Bu usul refleksiyaning chuqurlashtiradi.

Reflektiv texnologiyalar

❖ Interfaol ta’lim texnologiyalari - Guruhli ishlar, munozaralar, “aqliy hujum” metodlari refleksiyaning rivojlantiradi.

❖ Raqamli texnologiyalar - Quyidagi platformalar reflektiv faoliyatni qo‘llab-quvvatlaydi:

- ✓ Google Forms (o‘z-o‘zini baholash)
- ✓ Padlet (fikr almashish)
- ✓ Kahoot, Quizizz (reflektiv testlar)

❖ Portfolio texnologiyasi - O‘quvchining ishlarini yig‘ish va tahlil qilish orqali o‘z rivojlanishini kuzatadi.

❖ Feedback (teskari aloqa) texnologiyasi - O‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida muntazam fikr almashish refleksiyaning kuchaytiradi.

Tahliliy qism: Amaliy tajribalar shuni ko‘rsatadiki, reflektiv metodlardan muntazam foydalanish o‘quvchilarning:

- mustaqil fikrlash darajasini oshiradi;
- o‘z-o‘zini nazorat qilish ko‘nikmasini rivojlantiradi;
- o‘qishga bo‘lgan motivatsiyasini kuchaytiradi.

Shuningdek, refleksiya orqali o‘quvchilar o‘z xatolarini tushunib, ularni tuzatishga intiladi. Bu esa ta’lim sifatini sezilarli darajada oshiradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, reflektiv ko‘nikmalarni shakllantirish zamonaviy ta’limning ajralmas qismidir. Ularni rivojlantirish uchun turli metod va

texnologiyalardan kompleks foydalanish zarur. O‘qituvchi reflektiv muhit yaratib, o‘quvchilarning erkin fikr bildirishiga imkon berishi kerak. Natijada o‘quvchilar mustaqil, tanqidiy va tahliliy fikrlovchi shaxs sifatida shakllanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. X. M. Қодиров. Maktabgacha yoshdagi bolalarda refleksiv ko‘nikmalarni rivojlantirishda o‘z-o‘zini anglashning o‘rni // *Psixologiya va ta’lim*. – 2019. – № 3. – B. 23–27.
2. A. Zaynullin. Психологические игры как средство развития рефлексии у дошкольников // *Детская психология и педагогика*. – 2021. – № 6. – С. 39–44.
3. P. S. Jangirov. Ta’lim muassasalarida refleksiv ko‘nikmalarni shakllantirish dasturlari va metodik qo‘llanmalar // *Tarbiya metodologik jihatlari*. – 2022. – № 5. – B. 68–72.
4. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17773658>